

РОБЕРТ ХАС

ТРИНАЙСЕТТЕ ДНИ
НА ПОЛИЦЕЙСКИЯ ДЕТЕКТИВ
МАРЦЕЛ ФАБИАН

Jelen mű kiadása a Petőfi Literary Fund (www.plf.hu)
magyar irodalmat népszerűsítő célkitűzése szerinti
együtműködés keretén belül valósult meg

Публикуването на настоящата книга е осъществено
в сътрудничество с Литературен фонд „Петьофи“ (www.plf.hu)
с цел популяризиране на унгарската литература

- © Роберт Хас, автор, 2022
Róbert Hász, **Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja**, 2017, Kortárs, Budapest
- © Светла Стефанова Кьосева, превод, 2022
- © Гергана Димитрова Грънчарова, художник, 2022
- © Издателство „Ерго“, 2022
- ISBN 978-619-259-039-0

РОБЕРТ ХАС

ТРИНАЙСЕТТЕ ДНИ
НА ПОЛИЦЕЙСКИЯ ДЕТЕКТИВ
МАРЦЕЛ ФАБИАН

Роман

Превод от унгарски Светла Кьосева

Издателство „Ерго“
София, 2022

Марцел още от дете имаше ярък спомен как изглежда една католическа плебания. Във въздуха ѝ сякаш вечно се стели гъст аромат на тамян, чисто и спретнато е, все едно я обитават не смъртни хора, а безплътни духове. И когато заедно със сестрите, с *четирите майки*, всяка неделя посещаваше жилището на свещеника, винаги имаше чувството, че иззад стените тайни погледи следят движенията му. Сестра Йохана, на която веднъж призна притеснението си, му обясни, че това е така, понеже е още малък и е в състояние да почувства Бог, който го гледа и бди над него. Това никак не успокои Марцел. Би предпочел Господ да не го дебне. В плебанията винаги цареше педантичен ред. Предметите никога не се отместваха от отреденото им място. Часовникът с махалото потракваше равномерно от стената, сякаш напомняше – докато седеше на високия стол, дъвчеше нарязаната на войничета филия с масло и клатеше крака под масата, – че дори и времето е разпределено на съвършено еднакви части.

В дома на православен свещеник обаче влизаше за първи път. Учуди се колко обикновен и човешки е видът му. Домът на сръбския поп издаваше, че тук живее здравословно немарлив мъж от плът и кръв. Каквито Бог е създал мъжете. На земята се търкаляха на една страна чифт пантофи, на друга – два черни чорапа. В единия край на скрина имаше забравена чаша, на дъното ѝ червенееше засъхналата гроздова течност. По железната маша под вратичката на кахлената печка се беше посипала пепел, каквато не липсваше и по парцалената черга. Тесният миндер покрай стената не беше застлан и върху измачканото спално бельо беше метнат халат. Миризмата на цялата къща напълно се различаваше от тази в католическата плебания. Дали това се дължеше на просмуканите в дървото на мебелите и в тъканта на покривките изпарения от друг вид гозби? Или на властващата над всичко характерна миризма

на цигари? Ако не изпитваше неудобство, би помирил и закачените на стената икони, за да провери дали евентуално не идва от маслените бои или от старото дърво, върху което бяха нарисувани.

Във всеки случай изпита неудобство в дома на свещеника. Чувстваше се не на място. Причината би могла да се крие и във факта, че в съседната стая лежеше мъртвият домакин.

Марцел и друг път беше изпитвал подобни чувства на мястото на скорошно престъпление или в близост до мъртвец. В такива моменти нещо му подсказваше, че колкото и да е искрено и благородно намерението му да разкрие истината, то влиза в противоречие с друга една сила, която също е налице: неотклонният порив на отлитащата душа да намери покой. Стърчащите пера за писане, мастилницата, петната по попивателната, оставена върху протрития лак на писалището, иззад което мъртвият поп десетилетия наред бе посрещал паството си, почернялата от пушека газена лампа с напълно изгорял фитил, пепелникът с недопушената пуричка, броят на „Бранник“ от предишната седмица, до него – жълтата хартия за писма с логото на църковно-народния събор в Сремски Карловци с гъсто изписани редове на кирилица, оставена на масата – която свещеникът трябва тъкмо да е четял смутен посред нощ, – чак и креслото с метнатото на облегалката му черно расо сякаш с упоритото си мълчание внушаваха все същото на Марцел: каквото и да мисли за себе си и за призванието си, мястото му не е тук. Мъртвият не беше напуснал още къщата и продължаваше да претендира за правото си на интимност и личен живот.

Макар че, успокояваше се той, дори мъртвият поп все още да блуждаеше между стените на къщата, нямаше причина да го упреква. Чантата на следователя стоеше до вратата, заедно с всичките инструменти, дори не я беше отварял, откак пристигна. Нямаше нужда да се рови из мебелите, да разхвърля личните вещи на жертвата, за да търси следи. Шефът искаше сам да свърши работата с традиционни средства, без никакво размотаване и излишно туткане. Не можеше да разбере защо бе нужно да изминава толкова път, да се

друса часове в каретата, за да разглежда пасивно къщата на един мъртвец.

Пристъпи към прозореца и над перденцето, което го делеше на две, надникна към църковния двор. Прозорецът беше висок и за да вижда, се наложи да отмести леко летвичката на пердето. Трева, цветни лехи, каменно разпятие в дъното на двора. Точно зад статуята на Христос в човешки бой изгледът към улицата беше скрит от гъст плет. До лехите имаше дървена пейка, а край нея стърчеше самотен орех. По тънките му, щръкнали във всички посоки клони се люлееха няколко сухи листа, които не искаха да напуснат мястото си. Вдясно от рамката на прозореца се извисяваше варосаната стена на страничния кораб на църквата. Отдръпна се от прозореца, оставяйки по стъклото петно от пара колкото длан.

Върна се до вратата и излезе на верандата.

Двама жандари пушеха край кладенеца в края на двора и тихо разговаряха. Стояха като два огледални образа: с една ръка стискат ремъка на праметнатата през рамо пушка, в другата дими цигара. Бяха се обърнали към курника. Купата сено, навесът, ровичкащите се кокошки и крякащите патици приковаваха вниманието им повече от онова, което се случваше зад тях в лятната кухня.

Доктор Лихтнекерт седеше в плетения стол на свещеника в края на верандата и четеше петъчния брой на „Бачка“. Кръглите му очила бяха кацнали на върха на носа му, меката му шапка бе на масата, а лекарската чанта – на съседния стол. Вятърът рошеше рядката му посивяла коса, но той не му обръщаше внимание, не го интересуваше нищо освен вестника, явно му се щеше час по-скоро да се измете колкото може подалеч оттук.

Беше студено и Марцел закопча палтото си.

Откъм реката иззад върховете на тополите се показва ято гарвани и гракайки, прелетя над селото. Марцел наблюдава известно време тази гарванова вихрушка и тъкмо когато се сети, че и той би могъл да си запали и да се присъедини към двамата жандари, вратата на отсрещната помощна постройка със замах се отвори и от лятната кухня излезе господин Вин-

тер. Шапката му бе нахлупена ниско над очите, той прекоси двора с мечешки стъпки и се запъти към детектива.

До стълбите на верандата извади от палтото си недопушена пура и я запали. Марцел слезе при него.

– Направиха ли признания?

Господин Винтер отговори, без да вади пурата от устата си:

– Работата е ясна. След втория шамар икономката си призна на един дъх всичко. Хлапакът отначало отричаше. Бас давам, че са били любовници. С пръст не съм ги докосвал. Сърбите да си се оправят сами.

– Ами парите?

– Ще отидем за тях.

– Къде?

– В дома на жената.

Дръпна още няколко пъти от пурата, стъпка угарката и се отправи към портата. Марцел го последва.

Щом излязоха на улицата, се оказаха лице в лице с паството. Поне двайсетина души, мъже и жени, стояха пред къщата. Главите на всички се обърнаха към тях.

– Разотивай се, народе! Всички по къщите! – каза им господин Винтер.

Никой не помръдна.

– Вие не чувате ли? – повиши глас и разпери ръце, сякаш искаше да ги подкара. – Днес няма да има литургия. Вървете си!

– Може да не разбират унгарски.

– Не разбират, мамичката им! *Готово, готово, попа умро.*

Тълпата зашумя. Мъж с огромен черен мустак пристъпи напред. Свали калпак и рече нещо на сръбски.

– Унгарски знаеш ли? – рече му в отговор господин Винтер.

Мъжът кимна неуверено.

– През нощта са убили попа – рече му членоразделно. Прокара длан пред гърлото си. – Клъцнали са му гръкляна. Ограбили са го. Извършителите са заловени, заместник-приставът им прави разпит в момента.

Мъжът се обърна към тълпата и преведе. Жените в черно зареваха на глас, завайкаха се, хвърляйки често-често кръст. Погледите на мъжете потъмняха, те викаха и размахваха юмруци по посока на къщата. Господин Винтер не обърна внимание на народния гняв и си проправи път през разврещялата се тълпа.

– Настроени са за линч – предупреди Марцел, след като връвата остана зад гърба им.

Господин Винтер махна с ръка.

– Само да лаят знаят. Ще се подкочоросват известно време, после ще се разотидат. А и Милорад е тяхно котило, ще уредят нещата помежду си.

Продължиха мълчаливо по тухления тротоар. Минаваха край ниски бели къщи със сламени покриви, край пътя растяха сливи. Иззад почернелите дървени стобори се чуваше мучене на крави, кучешки лай.

– Къщата на жената?

– Предпоследната, накрая на улицата. Вдовица е и тя, като попа. Според мен е била любовница и на двамата. И на попа, и на хлапака. За пет хиляди и шестстотин крони, за толкова са го убили. Нейна е била идеята.

– На жената ли?

– Попът не е беден човек, има доста земя. Впрочем, в минало време – имал е. Търговецът му донесъл през седмицата парите за житото. Жената му е била икономка и е знаела къде ги държи. Искали са да припишат престъплението на циганите катунари край селото, а те двамата да духнат като диви патици за Америка. От известно време са планирали да заминат. Сега това е мода. Емиграционни агенти обикалят къщите и организират пътуването. Човек може да си купи и дискретността им, петте хиляди крони са щели да стигнат и за това. Онези ти осигуряват паспорт, знаят как. Единия ден си тук, на другия – на път за океана. Качат ли се на кораба, имаше да гоним Михаля.

– Знаеш ли, че попът е роднина на Милорад?

Господин Винтер кимна.

– Това е лошото.

Предпоследната къща беше досущ като останалите на улицата, само че още по-запусната. Господин Винтер натисна бравата, дъсчената порта се отвори със скърцане и пред тях изскочи жълто дръгливо куче, лайна пискливо, след което се отдръпна. Дворът беше неравен, обрасъл с рядка трева. Нямаше следи от колела, каруца оттук не беше минавала. В задния двор не се виждаше ни плевня, ни друга стопанска постройка, беше потънал в плевели, само няколко кокошки с оскубан врат ровичкаха земята.

Вратата на къщата се отвори и от нея излезе около десетгодишно момченце. Беше облечено в палто и цървули, виждаше се, че нищо не му е по мярка.

– Ти ли си синът на Милица? – запита господин Винтер.

Детето не отговори.

– Не разбира.

– Все трябва да знае името на майка си поне! – изръмжа господин Винтер, след което бодна с показалеца си гърдите на детето. – Милица. Майка, Милица.

Момченцето кимна. Господин Винтер го отместил от вратата, сякаш с кимането детето му бе дало разрешение да прекрачи прага на дома. Входната врата беше ниска, наложи се да се наведат, за да влязат в тясната и тъмна кухня.

– Търсим един обърнат червен емайлиран леген!

Известно време се препъваха в полумрака, после намери-ха легена под масата до пещта. Марцел се наведе, обърна съда. Под него намери сито, а под ситото, завити в кърпа, пет хиляди и шестстотин крони.

– Ама че тъпа жена! – поклати глава господин Винтер. – Според признанието в полунощ пуснала любовника си в попската къща. Каза, че пийнали ракия да насъберат смелост, после се качили на етаж, за да изненадат попа в съня му. Обаче останали разочаровани, защото старецът бил буден и четял в кабинета си. Сборичкали се, цапардосали го, ама храбростта на хлапака се изпарила, не посмял да го убие. Щото попът все пак не е прасе да му прережеш гърлото. Жената успяла да го убеди, че друг изход няма, защото ги е познал и оня най-сетне се решил да клъцне гръкляна на попа, който

бил в безсъзнание, минавало един. Предполагам, че и двамата са били изплашени здравата. Подозирам, че не са били на себе си, когато са напуснали къщата.

– Затова и фитилът на газената лампа беше изгорял. Забравили са да я угасят – установи Марцел.

Господин Винтер отново изсумтя и излезе от кухнята. Марцел пъкна парите във вътрешния джоб на палтото си и тръгна след него.

На двора поспря, защото господин Винтер беше изчезнал. Момченцето обаче си стоеше там, където го бяха изблъскали. Сякаш беше пуснало корени край стената. В погледа му Марцел прочете гняв и примесена със страх омраза.

Господин Винтер се подаде иззад къщата, оправяше си панталона.

– Не излъга мръсницата. Каза, че като се върнала, до сутринта повръщала зад къщата, лошо ѝ било, не била на себе си. Повечето хора представя нямат колко кръв изтича от човека, ако му прережат гърлото.

Отправиха се към портата, когато чуха гласа на детето. Обърнаха се.

– Какво казва? – попита Марцел.

Детето стоеше пред бялата стена като забравена сянка. От очите му капеха сълзи.

Отново каза нещо с пресекващ, хълцащ глас.

– Майка? – попита господин Винтер. – Търси майка си. Така ми се струва.

С няколко жеста господин Винтер се опита да го успокои.

– Ще има *майка*, ще има! Ти сега *чекай, чекай*, разбра ли? Тук да стоиш!

– Трябва да има някой роднина.

– Сигурно. Социалните ще се погрижат. Не е наша работа.

Оставиха детето край стената и напуснаха двора. Едва бяха затворили портата, когато от другия край на улицата прогърмя изстрел. Още преди да се опомнят, се чу и втори.

– По дяволите! – изкрещя господин Винтер, но тогава вече и двамата тичаха към къщата на свещеника. Марцел лесно изпревари колегата си, който се бореше с килограмите си и

когато стигна до къщата, господин Винтер беше изостанал петдесет крачки зад него.

Тълпата пред къщата напираше към портата, двамата жандари бяха кръстосали пушки и се опитваха да отбият атаката. Марцел разблъска рамената на неколцина мъже и се втурна през тълпата. Когато жандарите с петльово перо на фуражките му направиха път, едва не се строполи на двора, но веднага замръзна на мястото си.

В края на двора пред телената ограда на земята лежаха два ката дрехи. Сива кървава риза със сив панталон, до нея синя пола с червена блуза. Доктор Лихтнекерт се беше надвесил над тях. Заместник-приставът Милорад Веселинович идваше откъм телата, пъхайки пътем пистолета в кобура под мишницата си. Беше без сако, ръкавите на окървавената му бяла риза се вееха на вятъра. Усещаше се миризмата на барут.

– Опит за бягство, Марцел – каза, когато застана пред него.

Марцел чу зад себе си учестеното дишане на господин Винтер.

– Стига да прескочат оградата – обясняваше заместник-приставът, сочейки с ръка към задния двор и градините, – до реката няма кой да ги спре. Ще отвържат някоя лодка и право в Сърбия. Наложил се да ги спра. Ясно ли е, Марцел?

Заместник-приставът Милорад зарови пръсти в косата си и се огледа.

– Къде, по дяволите, ми е шапката?

Марцел извади от джоба си тестето с парите и му го подаде.

– Не е излъгала, така ли? Намерихте ги където каза ли?

Марцел кимна и иззад рамото му видя как докторът обръща тялото на мъжа по гръб. Врявата откъм улицата ставаше все по-голяма.

Милорад извади тънка вирджиния и запали.

– Тези отвън няма да се успокоят – предупреди ги господин Винтер.

Заместник-приставът се отправи към портата.

– Ще им кажа аз на тях!

Наложи се двамата жандари да изтикат тълпата, за да излязат на улицата. Когато отвън видяха Милорад с окървавената риза, на мига замлъкнаха. Той им заговори високо, но толкова бързо на сръбски, че Марцел почти нищо не разбра. Оня размахваше ръце и дори веднъж се потупа по кобура. Млъкна и преди да е изминала и половин минута, тълпата взе да се разпръсква. Без дума да кажат, с наведени погледи, сякаш засрамени, се отдалечаваха от къщата на попа.

Върнаха се на двора, където ги чакаше доктор Лихтнекерт. Бършеше с кърпичка очилата си.

– Мъртви ли са? – попита Милорад.

– Да.

– Значи нямаме повече работа тук. Останалото ще го оправят тукашните.

Даде кратки разпореждания на жандарите да телеграфират на областния съдийски наместник, който да уведоми близките на умрелите.

– Да вървим – каза, като приключи. – Утре Марцел ще напише протокола, нали така? И да потърсим проклетата ми шапка!

* * *

Почти час се тързуиха с колата, а до Сомбор оставаха още два. Каретата тип ландауер от време на време силно се накланяше по неравния път. Марцел седеше срещу заместник-пристава, до него дремеше докторът, от другата страна господин Винтер разлистваше вестника, поискан назаем от доктора. Сякаш Милорад беше възложил и на двамата задачата да наблюдават от прозореца пустеещите ниви и редките акациеве гори. Милорад седеше, подпрял ръце върху бастуна пред себе си. Сребърната му дръжка с формата на алигаторска глава се губеше в ръцете му. Марцел не видя много от пейзажа навън, подковите на конете хвърляха мислите му в друга посока. По всяка вероятност и със заместник-пристава беше така. След известно време той почука с бастуна си по